

УДК 378:347.96:005.336.2

В. В. ОМЕЛЬЯНЕНКО

аспірант

Класичний приватний університет, м. Запоріжжя

**ПЕДАГОГІЗАЦІЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ
З ПРАВОЗНАВСТВА – СИСТЕМОТВІРНИЙ ФАКТОР
МОРАЛЬНО-ЕТИЧНОГО СТИЛЮ ЇХНЬОЇ
ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Статтю присвячено висвітленню особливостей процесу педагогізації підготовки майбутніх бакалаврів з правознавства в контексті морально-етичного стилю їхньої професійної діяльності. У дослідженні педагогізацію презентовано як цілеспрямовану організаційно-педагогічну діяльність учасників освітнього процесу, спрямовану на оновлення професійної підготовки майбутніх бакалаврів з правознавства, оволодіння ними психолого-педагогічними знаннями й уміннями шляхом запровадження інноваційних освітніх технологій, продуктивних моделюючих методів навчання на засадах етичної педагогіки.

Ключові слова: педагогізація, професійна підготовка, майбутні бакалаври з правознавства, морально-етичний стиль професійної діяльності.

Кардинальні цивілізаційні перетворення в контексті зміни наукових парадигм зумовлюють інноваційний вектор розвитку соціуму третього тисячоліття, в якому визначальне місце посідає юридична освіта. Практика свідчить, що ефективність використання матеріального, технічного й інтелектуального потенціалу країни безпосередньо залежатиме від якості та рівня вищої освіти, адже загальновідомим є той факт, що погіршення якості підготовки фахівців створює серйозну проблему невідповідності майбутнього попиту та низького рівня конкурентоспроможності на ринку праці.

Тому в умовах сьогодення постає нагальна потреба в професійній підготовці нової генерації висококомпетентних фахівців-правознавців, які б мали ґрунтовні знання, уміння, навички не лише із суто правничих наук, а й тих, що відображають сучасний стан розвитку соціуму, а саме наук гуманітарної спрямованості, що обов'язково мають охоплювати оволодіння педагогікою та психологією.

Наведені вище теоретичні положення підтверджують об'єктивну необхідність педагогічного впливу на процес формування професійної компетентності майбутніх правників на засадах етичної педагогіки, створення психолого-педагогічних умов для цілісного етичного, морального й культурного розвитку особистості студента, починаючи з педагогізації професійного навчання в закладах вищої освіти (ЗВО) юридичного профілю.

Мета статті – розкрити особливості процесу педагогізації підготовки майбутніх бакалаврів з правознавства в контексті морально-етичного стилю їхньої професійної діяльності.

Аналіз наукового доробку дослідників (І. Бондар, В. Василик, О. Де-нищик, Ю. Мельник, В. Савіщенко) надав змогу зробити декілька важливих висновків, зокрема:

- педагогічний вплив на якість професійної підготовки майбутніх фахівців з правознавства – це процес побудови привабливого соціально-психологічного клімату із синергетичним ефектом духовної близькості людей, створюючи ауру взаємоповаги, взаємодовіри й взаємовідповідальності, одуховнення юридичної праці на засадах сумління, делікатності, людяності та справедливості;
- реалізація людиноцентристського підходу в навчальному процесі, що передбачає визнання самоцінності особистості кожного його учасника;
- доцільність орієнтації науково-педагогічних кадрів закладів вищої освіти юридичного спрямування, пов'язаної з професійною підготовкою майбутніх правників на необхідність оновлення її цілей, що, своєю чергою, забезпечить її цілісність, сукупний результат у формуванні професійно-етичної компетентності суб'єктів навчання;
- спрямування функціонування професійної підготовки майбутніх правознавців у контексті педагогічного впливу на їхню компетентну, культурологічну, моральну, етичну, комунікативну, прогностичну, інформаційну діяльність;
- оновлення критеріїв результативності впливу закладу вищої освіти юридичного профілю на професійну підготовку правників, акцентуючи увагу на концептуальному її компоненті, що формує не лише здатність суб'єктів навчання бути принциповими й незалежними в забезпеченні законності та правопорядку, свобод і законних інтересів особи, виконання прийнятих правових рішень, а й обирати ефективні способи взаємодії з людьми в міжособистісних, міжгрупових, корпоративних відносинах, виступаючи транслятором соціальної відповідальності, справедливості, совісті, милосердя й гуманізму.

Педагогізація професійної підготовки майбутніх бакалаврів з правознавства з метою формування морально-етичної культури «покликана нейтралізувати явища дегуманізації суспільства, сприяти оздоровленню людських ресурсів» [1, с. 15], а також забезпечити систему органічної єдності взаємозалежних елементів професійно-етичної компетентності як особистісної цінності, професіоналізму фахівця, активізуючи мотиваційні ресурси професійного саморозвитку й самовдосконалення.

За нашою концепцією, здобувач першого рівня вищої правової освіти має бути, перш за все, суб'єктом культури, здатним усвідомлювати й морально оцінювати наслідки власних дій у професії. Тільки на тлі залучення суб'єктів навчання до сучасної культури мають бути опановані (необхідні для успішної діяльності випускника ЗВО юридичного спрямування) професійні якості, оскільки фахівець без високих моральних рис, без усвідомлення загальнолюдських і культурних цінностей може стати соціально небезпечним.

Зважаючи на це, реалізація вищенаведених положень можлива за умови створення гуманістично орієнтованого середовища активно-пошукового характеру, рішайною силою якого є концентрація на особистості, визнання її прав на унікальність.

Підсумовуючи, зазначимо: ідеться про глибоку *педагогізацію юридичної освіти*, що, наш погляд, передбачає:

- реалізацію навчального процесу в найсучаснішому культурологічному інноваційному режимі, в основу якого покладено імперативність культури й моралі;
- проектування компетентісно орієнтованого освітнього процесу на засадах гуманоцентристської парадигми;
- створення професійно-розвивального, культурологічного середовища, яке надасть змогу вибудовувати індивідуальні освітні траєкторії, адресно орієнтовані на розвиток і становлення висококомпетентної й високодуховної особистості майбутнього фахівця-правознавця;
- включення особистості студента до різноманітних видів професійної взаємодії на основі співпраці, професійного діалогу, взаєморозуміння з іншими, що, своєю чергою, зумовлено розвитком комунікативних та інформаційних компетентностей, які дають змогу вибудовувати конструктивну взаємодію на етичних засадах із середовищем: навчальним чи виробничим;
- формування вмінь самовираження за допомогою способів виявлення особистісної та професійної індивідуальності, опанування способів саморегуляції, саморозвитку й самовдосконалення.

Утім, наш багаторічний досвід роботи й довготривалі дослідження цієї проблеми доводять: традиційна професійна підготовка студентів закладів вищої освіти юридичного профілю, зокрема, майбутніх бакалаврів з правознавства, в умовах сучасних тенденцій суспільного розвитку перебуває на великій відстані від пріоритетної мети – сформованості професійно-етичної компетентності, важливими складниками якої є загальна й професійна культура, етика та мораль.

В існуючій системі професійної освіти в закладах вищої юридичної освіти основний акцент роблять на набуття студентами фундаментальних і професійних знань (знання та розуміння предметної галузі, основних концепцій, базових категорій, юридичних понять; здатність здійснювати професійну діяльність у повній відповідності до закону; уміння діяти на основі розвинутої правосвідомості, правового мислення, правової культури; здатність забезпечувати законність і правопорядок, безпеку особистості, суспільства, держави в межах виконання своїх посадових обов'язків тощо), а проблеми психолого-педагогічної підготовки, здатності до самовиявлення професійно-етичної компетентності, на жаль, залишаються поза увагою. Варто зазначити, що, виконуючи професійні функції, фахівець-правник реалізує себе не тільки як професіонал, а і як особистість (особистісні цінності поваги до людини, цінності прав і свобод людини зокрема й рівноправ-

ності людей загалом, відповідальність за власний вибір професійної та життєвої позиції, визнання права вибору за іншими людьми тощо).

У процесі дослідження нами встановлено: саме несформованість знань і вмінь у здобувачів першого рівня вищої освіти з психології та педагогіки не дають їм змогу цілком реалізувати власний інноваційний потенціал, утруднюючи процеси соціально-професійної адаптації, перешкоджаючи досягненню високих рівнів професійної досконалості та майстерності. Психологічно неосвічений фахівець з юридичною освітою нерідко сам потрапляє під вплив негативних чинників, втрачає працездатність у стресовій ситуації, не володіючи ефективними прийомами, стратегіями й тактиками взаємодії, психотехнологіями управління конфліктами, не усвідомлюючи, що конфліктні ситуації (на міжособистісному чи професійному рівнях) можуть бути керованими та їхнє завершення матиме конструктивний характер (кооперативний або конкурентний вимір).

Практика переконує, що успіх професійно-етичної діяльності безпосередньо залежить від рівня психолого-педагогічної підготовки правника. Отже, знання основ педагогіки та психології мають потужний вплив на формування в майбутніх бакалаврів з правознавства мотивів до ефективної роботи, відкритості до переконань, критичного діалогу, міжособистісного та колективного спілкування, зумовлюючи тенденції до розширення соціально-професійної взаємодії із життям, соціальними, освітніми та виробничими інститутами соціуму.

Дослідження сучасних тенденцій показали: за лінію горизонту ховається найголовніший компонент цього процесу – формування в майбутніх фахівців високої культури праці, надзвичайно низький рівень виховного впливу освітніх процесів на розвиток педагогічної культури. Незважаючи на те, що блискавично змінюється зовнішній вигляд освітніх закладів, вони наповнюються сучасною технікою, комп'ютерами тощо, рівень культури професійного спілкування, навіть культури викладання, залишається, на жаль, низьким. Звідси – низький рівень впливу освіти на культуру як компонент професіоналізму освітян, відсутність професійної взаємодії. У зв'язку із цим необхідне невідкладне формування в педагогів усіх ланок принципово нової системи відносин людей, націлених на гуманістичні пріоритети [6, с. 175].

Уже сьогодні в професійній освіті досліджують у зв'язку із цим нову категорію «педагогіка успіху», яку дослідники розглядають як уміння, перебуваючи в стані гармонії й рівноваги, пристосовуватися до різноманітних і швидкозмінюваних умов життя. Багатовимірне поняття «успіх», за визначенням О. Романовського, включає низку компонентів. *По-перше*, це – те, чого люди домагаються лише завдяки своєму власному, тільки їм властивому потенціалу, своїй активності. *По-друге*, це – рух на шляху до поставленої собою мети, результат роботи наших переконань, цінностей і звичок, які лежать в основі цього руху. *По-третє*, це – успіх, пов'язаний із розкриттям потенціалу людини в процесі її розвитку й саморозвитку. Цей

процес вимагає від індивіда продуктивної активності, що виражається в постійному коригуванні своїх дій, поведінки, вчинків, що, у свою чергу, передбачає наявність самосвідомості, самооцінки, самоконтролю та відповідальності. *По-четверте*, це – оволодіння майстерністю людських відносин [3, с. 39–40].

На нашу думку, ефективність реалізації найважливіших завдань педагогізації професійної підготовки компетентних фахівців з правознавства безпосередньо залежатиме від оволодіння самими викладачами ЗВО новими педагогічними концепціями, підходами й інноваційними технологіями, спираючись на які, вони зможуть готувати майбутніх правників до високо-ефективної праці на засадах етичної педагогіки, гарантуючи її якість. Ми дійшли висновку, що педагогізація освітнього процесу в закладах вищої освіти будь-якого профілю буде розпочинатися, перш за все, саме з професіоналізму викладачів.

Так, за концепцією Р. Суценка, компаративний аналіз сучасних підходів до професійної підготовки фахівців різного профілю, спільних політик у впровадженні досвіду та стратегії європейської інтеграції показав, що майже недослідженою залишається проблема відсутності підготовлених концепцій педагогізації цього процесу, створення нових, кращих моделей управління професійною підготовкою, аналітичних матеріалів з питань вивчення та впровадження досвіду інтеграції спільних зусиль, змісту мети й завдань, осмислення європейської ідеї, всієї системи перетворень у контексті професійної підготовки майбутніх фахівців, спільного розуміння найважливішої категорії «професіоналізм» у довгостроковій перспективі. Без цього освітнє середовище закладів вищої школи залишається надто консервативним [6, с. 173].

Звідси – вельми актуальною й важливою умовою процесу педагогізації професійної підготовки майбутніх бакалаврів з правознавства є її ґрунтовна психолого-педагогічна готовність до роботи з людьми. Адже професійна діяльність фахівця з юридичною освітою нерозривно пов'язана з активним взаємообміном інформацією в професійній діяльності, продуктивність якої зумовлено цілями й загальнолюдськими, комунікативними, духовно-моральними цінностями спілкування, тим самим, впливаючи на партнера, умінням сприймати, аналізувати, оцінювати інформацію тощо.

За нашим припущенням, така підготовка майбутніх бакалаврів з правознавства набуватиме ефективності за умов:

- урахування вимог сучасного соціуму та конкурентного ринку праці до професійних знань, умінь і навичок фахівців-правників;
- домінантою та стратегічним орієнтиром професійної підготовки стане духовно-розвивальне спілкування між учасниками навчання на засадах морально-етичної педагогіки;
- етичним ядром спілкування в системі «викладач – студент» виступатиме емоційний контакт, взаємна повага й довіра, зумовлюючи, тим самим, особистісно-професійне взаємозбагачення та взаєморозкриття;

– реалізація технології педагогічного впливу – переконливої діалогічної комунікації, за якої майбутній правник свідомо «привласнює» певну моральну норму, перетворюючи її на відповідну особистісно-професійну цінність – як регулятора власної поведінки;

– єдність соціальної детермінації й самодетермінації розвитку особистості як суб'єкта морально-етичної відповідальності дії.

За справедливим зауваженням В. Савіщенко, упровадження зазначених концептуальних змін вищої юридичної освіти можливе лише за умов досягнення викладачами високого професійного рівня та оволодіння педагогічною майстерністю. Дослідниця проблем педагогізації юридичної освіти акцентує: «На відміну від підготовки шкільних учителів, які за п'ять років навчання у ЗВО опановують предмет і методику, викладачі ЗВО юридичного профілю змушені шляхом “проб та помилок” накопичувати педагогічний досвід. Це призводить до негативних наслідків. Вся робота викладача юридичного закладу вищої освіти зводиться лише до передачі юридичних знань, а виховання та професійний розвиток студентів лишається осторонь. Тому юрист-викладач повинен опанувати ще одну важливу професійну діяльність – педагогічну» [4, с. 410].

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо: призначення педагогізації професійної підготовки майбутніх правознавців і діяльності викладача закладу вищої освіти юридичного профілю полягає в спонукальному керіваному розвитку систем університетської життєдіяльності, спрямованому на оновлення й модернізацію фахової підготовки вищеназваних суб'єктів навчання з метою підвищення її якості, розвиток професійно важливих та особистісно-ділових якостей особистості студента, активізацію його рефлексивно-аксіологічного потенціалу, стимулювання мотиваційних, емоційних, інтелектуальних і вольових процесів, сприяючи самовиявленню та саморозкриттю.

Отже, педагогізацію ми розглядаємо як цілеспрямовану організаційно-педагогічну діяльність учасників освітнього процесу, спрямовану на оновлення професійної підготовки майбутніх бакалаврів з правознавства, оволодіння ними психолого-педагогічними знаннями й уміннями шляхом запровадження інноваційних освітніх технологій, продуктивних моделювальних методів навчання на засадах етичної педагогіки.

Список використаної літератури

1. Буланкина Н. Е. Гуманизация отечественного образования. *Педагогические технологии*. 2008. № 3. С. 14–24.
2. Островерхова Т. А. Педагогизация образовательной среды технического ВУЗа как условие подготовки будущих инженеров к профессиональному взаимодействию. *Омский научный вестник*. Психологические и педагогические науки. 2012. № 4 (111). С. 203–207.
3. Романовський О. Г., Михайличенко В. С., Грень Л. М. Педагогіка успіху : підручник. Харків : НТУ «ХПІ», 2011. 368 с.
4. Савіщенко В. М. Проблеми педагогізації юридичної освіти. *Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки* : зб. наук. пр. Київ ; Запоріжжя, 2006. Вип. 38. С. 406–411.

5. Сущенко Р. В. До проблеми педагогізації професійної підготовки інженерів залізничного транспорту. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. / редкол.: Т. І. Сущенко (гол. ред.) та ін. Запоріжжя : КПУ, 2014. Вип. 36 (89). С. 384–395.

6. Сущенко Р. В. Педагогічні засади формування управлінської культури у майбутніх інженерів залізничного транспорту в процесі професійної підготовки : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2018. 566 с.

Стаття надійшла до редакції 15.01.2018

Омельяненко В. В. Педагогизация подготовки будущих бакалавров по правоведению – системообразующий фактор морально-этического стиля их профессиональной деятельности

Статья посвящена рассмотрению особенностей процесса педагогизации подготовки будущих бакалавров по правоведению в контексте морально-этического стиля их профессиональной деятельности. В исследовании педагогизацию рассмотрено как целенаправленную организационно-педагогическую деятельность участников образовательного процесса, направленную на обновление профессиональной подготовки будущих бакалавров по правоведению, овладение ими психолого-педагогическими знаниями и умениями путем внедрения инновационных образовательных технологий, продуктивных моделирующих методов обучения на основе этической педагогики.

Ключевые слова: педагогизация, профессиональная подготовка, будущие бакалавры по правоведению, морально-этический стиль профессиональной деятельности.

Omelianenko V. Pedagogy in the Training of Future Bachelors in Law as a Framework for Moral and Ethical Standards of Professional Activity

The article deals with the peculiarities of the pedagogical process of training future bachelors in jurisprudence in the context of moral and ethical standards of their professional activities. Pedagogical influence on the quality of professional training of future law specialists is defined as the process of building attractive and favorable social and psychological environment with synergistic effect of spiritual closeness, creating an aura of mutual respect, mutual trust and mutual responsibility, spiritualizing legal work on the principles of conscience, delicacy, humanity and justice.

It is proved that it is efficient for academic teaching staff in higher educational institutions with legal programs, majoring on professional training of future lawyers, to orient on the updating of goals, which, in turn, will ensure their integrity, the cumulative result in the formation of the professional and ethical competence of individual in the process of education.

According to the author's concept, the applicants of the first level of higher legal education should be, first of all, agents of culture, able to understand and morally assess the effects of their own actions in the profession. Only in the context of involving these agents to modern culture they could master professional qualities, since a specialist without high moral features, without awareness of universal and cultural values can become socially dangerous.

In our study pedagogy is presented as a purposeful organizational and pedagogical activity of participants in the educational process, aimed at updating professional training of future bachelors in law, mastering psychological and pedagogical knowledge and skills through the introduction of innovative educational technologies, productive modeling methods of teaching grounded on the principles of ethical pedagogy.

Key words: pedagogy, professional training, future bachelors in law, moral and ethical standards of professional activity.